

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 14 juli 2026

Mål nr
Ö 4337-25

PARTER

Klagande

E.N.

Ombud: Advokat K.J.

Motpart

M.N.

Ombud: Juristen J.Å.

SAKEN

Avvisning

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2025-04-17 i mål Ö 10092-24

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut och avvisar M.N.s talan.

Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut även i fråga om rättegångskostnader och befriar E.N. från skyldigheten att ersätta M.N.s rättegångskostnader i hovrätten samt förpliktar henne att ersätta E.N. för hans rättegångskostnader i

- tingsrätten med 160 000 kr, varav 60 000 kr avser ombudsarvode, och ränta enligt 6 § räntelagen från den 17 juni 2024, och
- hovrätten med 104 250 kr, varav 45 000 kr avser ombudsarvode, och ränta enligt 6 § räntelagen från den 17 april 2025.

Högsta domstolen förpliktar M.N. att till E.N. betala ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen med 21 000 kr, avseende ombudsarvode, och ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för detta beslut.

Högsta domstolen avslår E.N.s begäran om inhämtande av förhandsavgörande från EU-domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

E.N. har yrkat att Högsta domstolen ska avvisa M.N.s talan. Han har vidare yrkat att Högsta domstolen ska befria honom från skyldigheten att betala hennes rättegångskostnader i hovrätten och i stället tillerkänna honom ersättning för hans rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten.

E.N. har även yrkat att Högsta domstolen ska inhämta förhandsavgörande från EU-domstolen.

M.N. har motsatt sig att hovrättens beslut ändras och att förhandsavgörande inhämtas.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

Bakgrund

1. E.N. och M.N., som båda är danska medborgare, var tidigare gifta med varandra. De hade sin senaste gemensamma hemvist i Kanada. M.N. bor kvar i provinsen Ontario i Kanada medan E.N. har flyttat till Sverige. Stockholms tingsrätt meddelade dom på äktenskapsskillnad mellan dem i februari 2021.
2. M.N. har väckt talan mot E.N. och yrkat att han ska betala underhållsbidrag till henne. Tingsrätten har, med tillämpning av artikel 3 i Haagprotokollet av den 23 november 2007 om tillämplig lag avseende underhållsskyldighet, i mellandom förklarat att kanadensisk rätt ska tillämpas vid prövningen av hennes yrkande.
3. Efter att mellandomen fått laga kraft yrkade E.N. att M.N.s talan skulle avvisas. Han anförde att det enligt kanadensisk rätt inte är möjligt för en tidigare make att väcka talan om underhållsskyldighet efter att en dom på äktenskapsskillnad har meddelats i ett annat land än Kanada.
4. Tingsrätten avslog E.N.s yrkande om avvisning. Enligt tingsrätten avsåg invändningen en processuell fråga som inte omfattas av lagvalet i fråga om underhållsskyldigheten. Hans yrkande skulle därmed bedömas enligt svensk rätt, enligt vilken det inte finns grund för avvisning.
5. Hovrätten har gjort samma bedömning som tingsrätten.

Frågan i målet

6. Frågan i Högsta domstolen är om svensk eller kanadensisk rätt ska tillämpas vid bedömningen av om talan om underhåll kan tas upp till prövning.

Tillämplig lag i processuella frågor

7. Det är en internationellt vedertagen princip att processuella frågor som huvudregel ska bedömas enligt domstolslandets lag (lex fori). Det gäller också när utländsk rätt är tillämplig på de materiella frågorna. När en part exempelvis gör en invändning om rättegångshinder behöver det därmed avgöras om invändningen ska kvalificeras som en processuell fråga, som ska bedömas enligt domstolslandets lag, eller som en materiell fråga, som ska bedömas enligt den utländska rättsordningen. Vid bedömningen av hur en viss fråga ska kvalificeras har även innehållet i den aktuella lagvalsregeln betydelse.

8. Det har ansetts att begreppet processuella frågor bör ges ett innehåll som svarar mot dess funktion i sammanhanget och mot de skäl som ligger bakom principen att sådana frågor ska bedömas enligt domstolslandets lag. Begreppet har därmed ett snävare innehåll vid en sådan kvalifikation än vad som är motiverat när det används i nationell rätt utan att några internationella hänsyn behöver tas. (Jfr prop. 1984/85:124 s. 51.)

9. I linje med det synsättet gör sig principen att processuella frågor bör bedömas enligt domstolslandets lag främst gällande i fråga om formerna för domstolsförfarandet (jfr Åke Malmström, Det s.k. kvalifikationsproblemet inom internationell privaträtt, 1938, s. 48 ff.). Ett sådant synsätt har också kommit till uttryck i äldre rättspraxis rörande negativ faderskapstalan, där utländska regler om talerättsbegränsning ansetts tillämpliga även i Sverige (se t.ex. NJA 1970 s. 274 och NJA 1973 s. 151).

10. Om den lagvalsregel som avgör vilken lag som är tillämplig på tvisten finns i ett EU-rättsligt instrument ska kvalifikationen normalt göras autonomt, det vill säga oberoende av medlemsstatens interna rättsordning. Av kravet på en enhetlig tillämpning av unionsrätten följer att EU-rättsliga bestämmelser ska tolkas självständigt och enhetligt, med beaktande av det sammanhang i vilket de förekommer och de mål som eftersträvas med den aktuella lagstiftningen. (Jfr bl.a. W.J., C-644/20, EU:C:2022:371 p. 62 samt Michael Bogdan och Michael Hellner, Svensk internationell privat- och processrätt, 9 uppl. 2020, s. 65 f. och 69.)

EU:s underhållsförordning och 2007 års Haagprotokoll

11. I EU:s underhållsförordning¹ finns bestämmelser om bland annat tillämplig lag. Av förordningen framgår att frågan om vilken lag som ska tillämpas på underhållsskyldighet ska fastställas i enlighet med 2007 års Haagprotokoll (se artikel 15 i förordningen).

12. Enligt Haagprotokollet ska underhållsskyldighet som huvudregel regleras av lagen i den stat där den underhållsberättigade har sin hemvist. Det gäller även om denna stat inte är bunden av protokollet. (Se artiklarna 2 och 3.)

13. I artikel 11 i Haagprotokollet finns bestämmelser om den tillämpliga lagens räckvidd. Artikeln har följande lydelse.

Tillämplig lag avseende underhållsskyldighet reglerar bland annat
a) om, i vilken utsträckning och mot vem den underhållsberättigade kan
rikta ett krav på underhåll,

¹ Rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet.

- b) i vilken utsträckning den underhållsberättigade kan begära underhåll retroaktivt,
- c) beräkningsgrunden för storleken på underhållsbidraget samt indexering,
- d) vem som får väcka talan om underhållsskyldighet, utom i frågor som rör processbehörighet och företrädare under förfarandet,
- e) preskriptionsfrister eller talefrister,
- f) omfattningen av den underhållsskyldiges förpliktelser, om ett offentligt organ begär återbetalning av bidrag som har lämnats till en underhållsberättigad i stället för underhåll.

14. Det framgår av ordalydelsen att uppräknningen inte är uttömmande. I den förklarande rapporten till protokollet anges att artikeln syftar till att ge den materiella rätten ett relativt brett tillämpningsområde (se Explanatory Report by Andrea Bonomi, 2013, punkt 166).

15. Som framgår av punkt d) reglerar den tillämpliga lagen vem som får väcka talan om underhållsskyldighet, utom i frågor som rör processbehörighet och företrädare under förfarandet.

16. Frågan om talerätt ska alltså i detta sammanhang bedömas enligt den på underhållsskyldigheten tillämpliga lagen och inte enligt domstolslandets lag.

Bedömningen i detta fall

Underhållsskyldighet till make enligt kanadensisk rätt

17. I målet finns utredning om kanadensisk rätt i form av tre avgöranden från Ontarios högsta domstol (Court of Appeal for Ontario), en rättsfallskommentar samt tre rättsutlåtanden från en kanadensisk advokat och adjungerad professor vid universitetet i Toronto. Av utredningen framgår sammanfattningsvis följande.

18. I kanadensisk rätt regleras frågor om underhållsskyldighet till make på både federal och regional nivå. Enligt den federala lagen, the Divorce Act, kan beslut om underhållsbidrag till en före detta make fattas av domstol inom ramen för ett s.k. följdförfarande (corollary relief proceeding). Om en dom på äktenskapsskillnad har meddelats utomlands är det emellertid inte möjligt för en före detta make att inleda ett sådant förfarande. En kanadensisk domstol har i sådana fall inte behörighet att pröva underhållsfrågan. Enligt den regionala lagen i Ontario, the Family Law Act, saknar frångilda makar överhuvudtaget rätt att föra talan om underhåll. (Se bl.a. rättsfallen Okmyansky v. Okmyansky, 2007, p. 38, 41 och 42 samt Cheng v. Liu, 2017, p. 28.)

Talan ska avvisas

19. E.N. och M.N. var skilda genom en svensk dom på äktenskapsskillnad när M.N. väckte talan om underhållsskyldighet vid svensk domstol. Hade hon väckt talan i Kanada skulle en kanadensisk domstol inte ha kunnat pröva hennes talan.

20. Begränsningen i kanadensisk rätt av möjligheten att få en talan om underhållsskyldighet prövad kan inte betraktas som något annat än en sådan fråga om ”vem som får väcka talan om underhållsskyldighet” som avses i artikel 11 d) i 2007 års Haagprotokoll. Sådana frågor ska avgöras av den på underhållsskyldigheten tillämpliga lagen, som enligt den lagakraftvunna mellandomen är kanadensisk lag.

21. Av det anförda följer att M.N.s talan ska avvisas.

Begäran om förhandsavgörande

22. Bedömningen – att den begränsning som följer av kanadensisk rätt avseende möjligheten att få talan prövad omfattas av artikel 11 d) i Haagprotokollet – får anses så klar att det inte finns skäl att inhämta ett

förhandsavgörande från EU-domstolen (jfr EU-domstolens dom Cilfit, 283/81, EU:C:1982:335, p. 21). E.N.s begäran ska därför avslås.

Rättegångskostnader

23. Vid denna utgång ska E.N. befrias från skyldigheten att ersätta M.N.s rättegångskostnader i hovrätten.

24. M.N. ska i stället ersätta E.N.s rättegångskostnader i tingsrätten, hovrätten och Högsta domstolen. Hon har ifrågasatt skäligheten av yrkade belopp. Skälig ersättning för ombudsarvode i tingsrätten och hovrätten får anses motsvara 20 respektive 15 timmars arbete. Ersättningsanspråket i Högsta domstolen avser delvis kostnader som uppstått under handläggningen av målet i hovrätten. Dessa är inte ersättningsgilla i Högsta domstolen (se 18 kap. 14 § rättegångsbalken). I övrigt får yrkad ersättning avseende ombudsarvode anses skälig.

25. Skälig ersättning för de rättsutlåtanden som E.N. hämtat in från Kanada under målets handläggning i tingsrätten får anses vara 100 000 kr. Såvitt avser Michael Hellners rättsutlåtanden i hovrätten bedömer Högsta domstolen att det inte har varit skäligen påkallat att inhämta mer än ett utlåtande. Ersättningen ska bestämmas i enlighet med det.

I avgörandet har deltagit justitieråden Stefan Johansson, Agneta Bäcklund, Cecilia Renfors, Katrin Hollunger Wågner (referent) och Erik Sjöman. Föredragande har varit justitiesekreteraren Henning Natt och Dag.